

Руснак О.А.

ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ПРОБЛЕМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стаття спрямована на аналіз проблем формування громадянського суспільства в контексті публічного управління, з урахуванням сучасних наукових дискусій та законодавства України. Відбувається аналіз концептуальних і практичних аспектів громадянського суспільства, зокрема його природи, функцій та взаємодії з державними інституціями.

Для досягнення мети застосовано аналітичний метод, що включає вивчення літературних джерел, законодавчих актів та сучасних теорій громадянського суспільства. В ході дослідження використано методи порівняльного аналізу, критичного розгляду наукових позицій та узагальнення.

Стаття пропонує новий погляд на природу громадянського суспільства як автономної сфери публічного життя, що формується на засадах самоорганізації, саморегуляції та вільного вираження особистості. Пропонується, що громадянське суспільство передує державним інституціям і визначає їх функціонування через механізми правового регулювання та соціальної взаємодії. Зокрема, акцентується на важливості правової культури як основи для формування ефективної громадянської свідомості.

Висновки зазначають, що громадянське суспільство є ключовим фактором у формуванні ефективної системи публічного управління, оскільки забезпечує баланс між державою та суспільством, забезпечуючи контроль над державними інституціями і сприяє формуванню ефективного публічного управління через соціальне партнерство і громадську участь. Зазначається, що ефективність публічного управління безпосередньо залежить від рівня розвитку громадянського суспільства. При цьому громадянське суспільство, як «автономна сфера публічного життя», є ключовим елементом у забезпеченні стійкості та ефективності публічної влади, відтак підкреслюється важливість правової культури та громадянської свідомості, що забезпечує свободу, рівність і автономію громадян у демократичному суспільстві.

Ключові слова: громадянське суспільство, публічне управління, державне управління, публічна влада, громадянська свідомість, партисипаторна демократія.

Постановка проблеми. Дієвість реалізації публічного управління залежить від відповідного рівня розвитку громадянського суспільства. «Синтезований» з громадянським суспільством, відповідно до існуючого сучасного демократичного законодавства України, управлінський публічний механізм є ефективним самоналагодженим інструментом для вирішення суспільно значущих завдань. Сучасна публічно-управлінська система в державі постає як така, що дозволяє брати участь у ефективному відтворенні: сучасного вільного громадянського життя, конкурентної економіки на рівні з іншими країнами світу, промисловості, науки та інших сфер, які швидко розвиваються в руслі інноваційних пошуків, що обумовлені наявною громадянською ініціативою, яка виникає в результаті реалізації вільної людини в межах сучасного демократичного суспільства. Отже, для

підвищення рівня сучасного публічного управління важливим є невичерпне питання аналізу природи громадянського суспільства, що потребує постійних наукових досліджень у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок українських дослідників у вивчення природи громадянського суспільства належить роботам наступних авторів: Я. Бень, М. Бойчук, Н. Бондарчук, Л. Васильєва, С. Ганущин, Н. Грущинська, В. Докаленко, В. Кучер, О. Машовець, І. Лопушинський, Д. Філіппова, В. Мітін, Г. Музиченко, А. Мунько, О. Хохба, К. Науменко, А. Юсіф та ін. Потужна теоретико-методологічна база дослідження проблем публічного управління, ґрунтовного аналізу змісту понять і окреслення явищ, які безпосередньо розглядаються в статті, представлена в роботах Ю. Ковбасюка, М. Бойчука, Ю. Вороніної, О. Дегтяр та ін.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати проблеми формування громадянського суспільства в контексті публічного управління в межах сучасних наукових дискусій щодо цього питання.

Виклад основного матеріалу. Дискурсивними залишаються питання розуміння природи громадянського суспільства. «Громадянське суспільство» є однією з основоположних філософських і суспільно-політичних концепцій [3, с. 23–24]. Громадянське суспільство відрізняється від поняття «суспільство», яке охоплює всі явища та процеси, а не лише ті, що стосуються громадянського життя у вузькому розумінні (публічно-політичному). Згідно зі словником [11], громадянське суспільство (civil society) має два визначення: 1) самоорганізована й саморегульована, автономна сфера публічного життя, у якій функціонують добровільні громадські об'єднання, виникають суспільно значущі ініціативи, формується соціальний капітал (довіра, норми, мережі і навички соціальної взаємодії та солідарності), і за потреби «виставляються» вимоги політичним суб'єктам та структурам державної влади; 2) суспільство загалом, що має розвинену сферу громадського життя, активне й соціально відповідальне громадянство, під впливом якого якісно змінюється поведінка всіх соціальних акторів, котрі стають більш відданими суспільним інтересам, відповідальними та здатними до компромісу й толерантності [11, с. 109]. Акцентуючи увагу на вислові «самоорганізована й саморегульована, автономна сфера публічного життя», слід ще раз підкреслити, що йдеться про «автономне (публічне) життя», яке існує на засадах «самоорганізації і саморегуляції». Отже, все, що отримує «організацію згори» або втрачає автономію, не зовсім відноситься до громадянського суспільства. Відповідно до такого розуміння, вивільнення громадянського життя з-під прямого управління (з боку державної вертикалі або інших сил), де «взаємодія» (в демократичних країнах) реалізується переважно через правове регулювання громадянського життя, на відміну від недемократичних форм організації суспільно-політичного життя, де переважають прямі «форми примусу».

У звуженому значенні можна сказати, що громадянське суспільство – це сукупність політично активних, автономних і незалежних громадян, які мають права та обов'язки. Автономність дозволяє не тільки мати власне світобачення і вільне мислення, але і реалізовувати їх практично, при цьому «реалізація» не повинна порушувати права інших учасників. Це також не заперечує того, що

громадяни мають обов'язки перед громадянським колективом і для підтримання існування вільної спільноти мають захищати подібний світ вільних людей. Встановлення автономії, як автономної одиниці, закріплено в Конституції України: «Ст. 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними»; а також в «Ст. 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом» [12]. Тобто встановлюються непорушні права, які призводять до виникнення автономної громадянської одиниці, яка має «власне уявлення про існуюче буття» і «власне бачення, як їй бути», при цьому всі інші учасники громадянського суспільства мають подібні права, і кожному гарантується рівність перед іншими, що доповнює базу автономності. Це підтверджує стаття 23: «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей» [12]. Тобто з одного боку «вільний розвиток», а з іншого – це «не повинно порушувати права інших людей». При цьому формально-інституціоналізовані державні структури не можуть зафіксувати всі способи взаємодії між людьми і регламентувати всі можливі зв'язки в соціумі [8]. При цьому можна висунути гіпотезу, що громадянське суспільство передре владним інституціям, а також і те, що мпорушення автономності для блага колективу або для відновлення порушеної рівності може мати місце, але лише відповідно до Закону.

Можна запропонувати узагальнюючу думку, що громадянське суспільство значною мірою характеризується вільною громадянською свідомістю. Тобто громадянське суспільство – це сукупність автономних громадян, які «розуміють себе» як автономні, вільні одиниці, здатні виробляти сенс власного життя, самостійно жити для чогось і «розуміти» своє дійсне громадянське положення у світі.

Подібне громадянське суспільство, може реалізуватися лише як колектив вільних людей. Але, якщо відсутні обов'язкова самостійність, вільність і незалежність зібрання, яке здатне самостійно виробляти сенс власного буття, тоді «громадянська колективність» не існує, і говорити про громадянське суспільство стає досить складно. Подібна залежна спільнота швидше за все стане чимось «вторинним». При цьому «колективність» повинна будуватися на засадах солідаризму, толерантності, взаєморозуміння та поваги до іншого [11]. Що також не заперечує наявності конкурентності, або так званої агональності, що виявляє

себе в економічному, соціальному, політичному житті тощо. Подібне розуміння природи громадянського суспільства є загальноприйнятим для більшості сучасних вітчизняних дослідників. Громадянським суспільством: по-перше, асоціація людей, де кожна людина вільна, має невідчужувані права, є рівноправною з іншими членами асоціації і самостійна у виборі громадянського стану; по-друге, це позадержавні (інституціоналізовані в громадські об'єднання) асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою належністю, політичними, економічними, професійними та іншими інтересами [19], тощо.

Дискусійними залишаються питання визначення ознак громадянського суспільства. Серед таких можна навести: визнання головною цінністю суспільства людини, її інтересів, прав і свобод; рівноправність і захищеність усіх форм власності; економічна свобода громадян та їх об'єднань, інших суб'єктів виробничих відносин у виборі форм і здійсненні підприємницької діяльності; свобода і добровільність праці на основі вільного вибору форм і видів трудової діяльності [14]. Уточнюючи подібні визначення та «стаючи на бік» концепції «громадянського республіканізму» [11, с. 112], можна запропонувати думку про те, що всі зовнішні ознаки є вторинними і виникають лише за наявності «колективу вільних істот» (Свобода, Рівність, Братерство), здатних «встановити принципи» (Закон), які стають причиною «актуального громадянського суспільства», що знаходить свою реалізацію у «державі з республіканською формою правління» (Республіка). Слід зазначити, що головна світова країна, в якій реалізовано ліберально-демократичне мислення та де республіканська ідея знаходить своє втілення, – це Сполучені Штати. При цьому, якщо проаналізувати базові політичні принципи, на яких були побудовані США, та дві основні політичні сили, які формували публічну владу цієї країни (республіканська і демократична партії), а також їх «суперечності» за останні декілька століть, можна помітити, що ці політичні сили завжди були згодні в дуже простих базових ліберальних принципах, відрізняючись лише в програмному сенсі або сперечаючись лише щодо деяких аспектів сучасної реалізації політичного мислення. В такому світобаченні є лише: або республіки (ліберальні держави, демократії), де сувереном є народ, який встановлює публічне управління в державі; або інші системи, де сувереном, який встановлює правила, може бути авторитарний лідер, правляча партія, абсолютна монархія,

державна бюрократія, охлократія, олігархія або інше. І в першому, і в другому випадках присутня політика, може бути державна вертикаль, але публічність політики та публічність управління в державі або вільний доступ до державних справ народу відсутній. Тобто відсутня головна умова існування ліберальної держави, а саме – прогресивна свідомість (просвітництво), яка формує прогресивний народ, що після вивільнення власного мислення з-під тиранії вже ніколи не погодиться на те, щоб хтось вирішував, як йому жити.

Відтак, можливо, головною ознакою традиційно сформованого сучасного західного громадянського суспільства є, передусім, наявність правової культури (яка є відображенням реалізації свідомості). А також послідовне виконання Закону, який забезпечує автономію, рівність та можливість вільного вираження особистої свободи. Будь-яке посягання на Свободу, яке встановлене в Конституції демократичних країн, є неможливим або підриває основні принципи побудови ліберального суспільства. Санкції за порушення головних принципів (що ставлять під сумнів усю існуючу державну систему і є питанням державної безпеки) забезпечуються наявним апаратом державного управління. Базовим у такому питанні залишається чітке слідування Основному Закону. Головним є громадянська особиста свобода мати «власне незалежне мислення» і виражати його будь-яким незабороненим Законом способом, використовуючи всі наявні економічні, соціальні та інші можливості для екзистенціального вираження. Лише така «ознака» (лібералізм) дозволяє стверджувати, чи є в даному випадку громадянське суспільство, чи це щось інше. Відповідно до таких «базових уявлень» (які можуть бути досягнуті всіма вільними людьми), існуюча державна вертикаль повинна слугувати громадянину (громадянському суспільству в цілому), його інтересам, встановлюючи рівновагу, будучи лише інструментом для громадянського суспільства. Як зазначав Дж. Адамс: “The republican is the only form of government which is not eternally at open or secret war with the rights of mankind”, тобто: Республіка – єдина форма уряду, яка не постійно відкрито або таємно веде війну з правами людей» [23]. Таким чином, з одного боку Свобода, а з іншого Закон, що встановлює республіканську форму правління згідно з класичним розумінням. Це також підтверджує Дж. Адамс у своїй роботі: “There is no good government but what is republican. That the only valuable part of the British constitution is so; because the very definition of a republic is ‘an empire

of laws, and not of men”», що можна перекласти як: «Немає доброго уряду, окрім республіканського. Цінна частина британської конституції полягає у визначенні республіки як «імперії законів, а не людей» [23]. Реалізація такої свідомості, як у законодавстві демократичних країн, так і в державному управлінні, набула різних конкретних форм.

Дискусійною залишається значна синонімічність у науковій літературі щодо вживання понять «лібералізм» та «демократія». Наприклад, можна зустріти твердження: «Громадянське суспільство є основою утвердження принципу демократії, що є провідною засадою сучасної правової держави» [13]. Або такі висловлювання, як «республіканська форма правління» чи «демократичне правління», які вказують на необхідність аналізу феномену демократії та демократичної форми правління для розуміння природи громадянського суспільства [2, с. 215]. Інший приклад: «Саме при демократії розквітає громадянське суспільство – сфера самовираження вільних індивідів та їх добровільно сформованих асоціацій, для якої характерні горизонтальні, не санкціоновані державою зв'язки між громадянами, які мають справді колективний характер» [7]. Цікаво, що можливо, не держава встановлює демократичні принципи, а навпаки – громадянська (демократична, ліберальна, республіканська) свідомість є причиною демократії чи республіканського правління? Можливо, не режим зверху встановлює демократичні принципи, а ліберальне мислення формує демократичний (республіканський) режим? Це не виключає одночасності процесів і їх постійного взаємного впливу: державна вертикаль забезпечує законність, а суспільна свідомість формує демократичну вертикаль.

Проблемність «політичності» вільної істоти вказує на те, що демократична автономія громадянина від вертикального державного апарату, можливо, не заперечує його політичну активність. Під час осмислення громадянського суспільства можуть виникати думки про необхідність поєднання громадянськості та питання політичності. Але, можливо, поняття «громадянин» завжди має політичний зміст, інакше навіщо його використовувати? Достатньо було б термінів «суспільство» чи «людина». Можливо, «громадянське життя» завжди пов'язане з чимось політичним, а не лише соціальним, що і створює сучасні наукові понятійні колізії.

Існують дискусійні визначення поняття «громадянське суспільство», які намагаються ствердити його неполітизований характер. Напри-

клад, «при всій різноманітності інтерпретацій громадянського суспільства, переважна більшість дослідників сходяться на тому, що поняття громадянського суспільства застосовується для вивчення неполітичної частини суспільної системи і має певне аналітичне значення лише у випадку розмежування суспільства і держави» [6, с. 27]. Однак, широко відомо висловлювання Аристотеля: «елліни відрізняються від інших істот тим, що інші тварини неполітичні, а люди політичні» («Політика», Книга I, розділ 2, 1253a1-3). Ментальна автономія від політичного життя значно зменшує вплив громадянських інтуїцій на розуміння та формування публічної політики. При цьому, знову ж таки за Аристотелем: «до найбільшого і найвищого з-поміж усіх благ, власне, прямує те об'єднання, що є найголовнішим і охоплює решту об'єднань. Саме воно називається державою або політичним об'єднанням» [1]. Таким чином, дискусійним залишається базове розуміння принципів природи громадянського суспільства, а також інших політико-правових понять.

Ще одне дискусійне питання стосується проблеми «суспільної угоди». Як зазначають дослідники, суспільна угода фіксує добровільні норми, якими повинні керуватися як влада, так і громадяни під час прийняття суспільно-політичних чи управлінських рішень [18]. Встановлюється, що між народом і державною владою існує угода, порушення якої може мати негативні наслідки для демократичного (республіканського) правління [14]. Варто також зазначити певну проблемність сприйняття державної влади суспільством через ліберальне мислення, яке може перебільшувати та протиставляти, створюючи позиції «вони та ми».

Аналізуючи «зміст сучасного громадянського суспільства», науковці виокремлюють у ньому такі інституції: добровільні громадські об'єднання (економічні, культурно-мистецькі, освітні, наукові, захисту прав громадян, благодійні тощо); громадські рухи та політичні партії; незалежні засоби масової інформації; громадська думка; вибори та референдуми; елементи судової та правоохоронної системи, залежні від громадськості; значна частина розподільчо-регулятивних інституцій сучасної держави загального добробуту [11]. Природно, громадянське суспільство не передбачає різкого протиставлення офіційних і неофіційних, неформальних структур [8].

Дискусійними залишаються колізії, що виникають через те, що з одного боку громадські інституції відокремлені від влади, а з іншого – вони впливають на неї. Науковці, аналізуючи «вплив»

та «взаємодію», виділяють різні їх види. Зокрема, сьогодні громадянське суспільство здійснює контроль та моніторинг діяльності муніципальних та державних підприємств, установ і організацій, а також органів державної влади та місцевого самоврядування [16]. Крім того, «дуже необхідним є діалог з інституціями громадянського суспільства, яким населення довіряє більше, ніж органам влади в провідних країнах світу, особливо в Європі» [17]. В сучасних умовах найбільш прийнятною формою взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства має бути соціальне партнерство, здатне забезпечити формування ефективного публічного управління в Україні [16]. Отже: контроль, моніторинг, діалог, партнерство.

Дослідники звертають увагу на проблеми взаємодії: відсутність чіткої методики встановлення ефективного конструктивного діалогу між органами державної влади та громадськістю актуалізує питання створення моделі їхньої взаємодії [13]. Розуміння цієї проблеми, зокрема подолання публічного бар'єру, що дозволяє усунути негативне протиставлення «ми та вони», є важливим. У нашій державі на законодавчому рівні затверджена можливість громадськості брати участь у формуванні та реалізації державної політики. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України № 996 від 3 листопада 2010 року «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [20] встановлено громадські ради та інші форми участі й взаємодії.

Спірним залишається питання «форм участі». Як зазначають дослідники, до «звичайних форм участі інститутів громадянського суспільства в державному управлінні» належать: громадські консультації, створення та функціонування громадських (експертних) рад, громадська експертиза діяльності органів влади, антикорупційна громадська експертиза, забезпечення можливості електронного звернення громадян до суб'єктів публічної адміністрації, а також забезпечення можливості спілкування громадян із суб'єктами державного управління через кол-центри тощо [4].

Доволі дискусійним є питання визначення форм участі громадянського суспільства в державному управлінні. «Участь у публічному управлінні» можна розуміти як реалізацію форм демократії. Серед них виділяють: пряму – безпосередню – форму народовладдя, коли влада здійснюється через безпосереднє волевиявлення народу або певних соціальних груп (народне вето, народна ініціатива, відкликання свого обранця, плебісцит, референдум, вибори); та непряму –

представницьку (виборну) – форму народовладдя, коли влада реалізується через волевиявлення представників народу у виборних органах (парламент, органи місцевого самоврядування) [6, с. 30–31].

Питання партисипаторної демократії залишається предметом суперечок серед науковців в Україні. Спрощено, партисипаторну демократію можна зрозуміти як спробу створити теорію, що пояснює участь громадянського суспільства не лише на етапі вироблення політичних рішень щодо соціально значущих питань, але й на етапі їх реалізації [15].

Проблемним залишається питання встановлення спільних цілей держави та громадянського суспільства. Безперечно, державне управління має на меті раціонально вирішувати всі соціальні процеси в інтересах людей (громадян) та всього суспільства [22]. Проте насправді ліберальне мислення не завжди орієнтоване на вирішення соціальних проблем.

Як зазначають дослідники, перехід від тоталітарного режиму в Україні створив умови для пробудження громадянської активності, і в роки перебудови почався вражаючий підйом. Водночас, через короткочасність суспільного настрою, ці рухи не призвели до виникнення стійких громадянських соціально-психологічних орієнтацій [9]. Причиною цього частина науковців вважає уповільнення впровадження принципів суспільної угоди [18].

Деякі представники влади навіть розглядають громадянське суспільство як загрозу і висувують ідею його формування за принципом «згори – донизу». [16]. Згідно зі ст. 1 Конституції, Україна є демократичною правовою державою. Але в нашій державі досі не створено дієве громадянське суспільство. Причина цього стану речей полягає в відсутності досвіду існування громадянського суспільства [19]. Водночас Україна сьогодні переживає труднощі через спроби влади нав'язати одразу готову модель зрілої демократії, незважаючи на історичний досвід, умови та ментальність нації [8].

Дослідники [10] вважають кінцеву мету формування громадянського суспільства у децентралізації. Реформа децентралізації, що проходить в Україні останніми роками, є не першою спробою змінити адміністративно-територіальний устрій та розв'язати суперечності у взаємодії між органами публічної влади різних рівнів. Однак спеціалісти позитивно оцінюють перетворення, до яких призвела децентралізація влади на цьому етапі [10].

Політика формування громадянського суспільства повинна визначати стратегічні й тактичні цілі цієї політики [5]. Розвиток і формування сучасного громадянського суспільства, а також демократизація всіх сфер суспільного життя є стратегічною метою держави, що має особливе значення для просування України в європейський і світовий простір та наближення до європейських стандартів демократії [9]. Саме тому, згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України», створення громадянського суспільства віднесено до пріоритетних національних інтересів [6, с. 30]. Варто погодитися з думкою дослідників, що сьогодні громадянське суспільство може виступати запобіжником політичних криз завдяки зменшенню кількості малообґрунтованих та невиважених владно-управлінських рішень [10]. Політика влади щодо структур громадянського суспільства, проявляється через формування правових рамок їх діяльності та правозастосовну практику, внесок держави в їх ресурсне забезпечення та формування каналів комунікації між державою і громадянським суспільством [9].

Необхідно також наголосити на важливості встановлення зв'язків між громадськістю та державними органами влади у контексті сприяння дотриманню та реалізації європейських стандартів [13].

Висновки. При дослідженні феномену природи громадянського суспільства сучасні дослідники виокремлюють головні питання-характеристики, які дозволяють чіткіше конкретизувати це явище:

- Важливою є проблема «суспільної угоди», яка встановлює правовий зв'язок між суспільством і державною владою, створюючи політичну реальність, коли виникає правова взаємодія суспільства з публічною державною владою на основі рівності відповідно до чітко встановлених угод (правил).

- Громадянські інститути є обов'язковою характеристикою громадянського суспільства. Наявність інститутів дозволяє оцінити рівень розвиненості та форму участі суспільства як у публіч-

ному управлінні, так і в демократичній взаємодії з державною владою. Інститути, у певному феноменальному розумінні, є незалежними соціально-політичними вільними інтелектуальними силами, які формують вільну думку та практику.

- Взаємодія суспільства і державної влади завжди включає вплив, формування та участь у публічно-політичному процесі. Будь-яка взаємодія повинна мати мету, але сучасні науковці не мають узгодженої думки щодо цього. Хоча «суспільне благо» може бути загальною метою, у публічно-політичному процесі «благо» може час від часу мати історичне уточнення.

- При аналізі громадянського суспільства актуальними є питання сформованості або недостатньої сформованості громадянського суспільства. Актуальним постає питання політики формування громадянського суспільства. Пропонуються шляхи підвищення рівня громадянського суспільства, серед яких: чітке встановлення базових демократичних принципів, що сприяють громадянській автономії; законодавча розбудова інституційного простору громадянського суспільства.

Поза увагою дослідників залишається проблема громадянської свідомості, хоча вона, на наш погляд, є головним фактором розвиненого громадянського суспільства та єдиним методом реалізації подібного феномену в політико-правовому середовищі. Будь-яка правова демократична держава базується на громадянських свободах. Громадянське суспільство, об'єднуючись з державною владою, намагається подолати свавілля, правовий нігілізм, корпоративізм, корупцію і «телефонне право». Недостатня сформованість громадянських інститутів призводить до зниження особистої автономії і втрати ініціативи з боку громадян, що може уповільнювати розвиток держави. Однак, оцінюючи те, що Україна вже давно стала на шлях демократії та досягла успіхів у становленні сучасних громадянських інститутів, можна з упевненістю стверджувати про значні демократичні перетворення в цьому напрямку.

Список літератури:

1. Арістотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 239 с.
2. Бень, Я. В. Методологія наукових досліджень механізмів демократії участі в сфері державного управління в Україні: поняття, зміст, сутнісні ознаки. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. № 2(14). С. 213–223. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-2\(14\)-213-223](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-2(14)-213-223)
3. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 211 с.
4. Бондарчук Н. Взаємодія влади та громадянського суспільства в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 5. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.5.1>

5. Васильєва Л. Роль громадянського суспільства у збереженні механізму управління суспільством та державою. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/rta2663-5240-2022.32.5>
6. Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування: навчальний посібник. Мелітополь : Колор Принт, 2020. 204 с.
7. Ганущин С. Перспективи реформи публічного управління у контексті сучасних демократичних трансформацій. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 3(63). С. 13–18. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-2](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-2)
8. Грущинська Н. Взаємодія держави і соціуму як основна умова формування громадянського суспільства. *Держава та регіони*. 2022. № 2 (76). DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.1>
9. Грущинська Н. Модернізація системи політико-адміністративного управління та розвитку громадянського суспільства в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 3, 33 (72). DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.3/01>
10. Докаленко В. Механізми взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації влади в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 1 (28). С. 27–34. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-1.4>
11. Енциклопедія державного управління [Текст]: у 8 т / наук. ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Національна академія державного управління при Президентові України. К. : НАДУ, 2011. Т. 8: Публічне врядування / наук. ред. кол. В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.]; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.
12. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення : 15.07.2024).
13. Кучер В., Машовець О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія і практика публічного управління та адміністрування. *Держава та регіони*. 2022. № 1 (75). DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.1.8>
14. Лопушинський, І. П., Філіппова, В. Д., & Плющ, Р. М. Розбудова в Україні громадянського суспільства як механізм ефективного державотворення. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. №. 6 (18). С. 223–231. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-6\(18\)-223-231](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-6(18)-223-231)
15. Медуна, Б. Л. Партиципаторна демократія як чинник забезпечення публічності конституційного процесу. *Ефективність державного управління*. 2023. № 68/69. С. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.36930/506805>
16. Мігін В. С. Становлення й функціонування громадянського суспільства в українських умовах. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. № 39. С. 28–32. DOI: <https://doi.org/10.32782/rta2663-5240-2024.39.4>
17. Музиченко Г. Співпраця влади та громадянського суспільства як умова подальшого демократичного розвитку України. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 3 (63). С. 83–88. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-19](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-19)
18. Мунько А. Ю., Хохба О. Т. Суспільна угода як основа взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні: інтергація європейських цінностей. *Публічне управління та митне адміністрування*. Спецвипуск. 2022. С. 87–92. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-спец.14>
19. Науменко К. Методи державного управління громадянським суспільством. *Публічне урядування*. 2019. № 2 (17). С. 219–229. DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-17-2-219-229>
20. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.08.2024)
21. Публічне управління та адміністрування : навчальний посібник / А. О. Дегтяр, О. А. Дегтяр, Х. І. Калашнікова, М. К. Гнатенко. Харків : ХАІ, 2021. 128 с.
22. Юсіф А. Концептуальні засади взаємодії держави та громадянського суспільства у вимірі вдосконалення системи публічного управління. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 2 (68). С. 145–152. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2\(68\)-21](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2(68)-21)
23. Adams, J. (2006). *A Defence of the Constitutions of Government of the United States of America*. Charlottesville, VA: University of Virginia Press.

Rusnak A.A. PROBLEMS OF CIVIL SOCIETY IN THE CONTEXT OF PUBLIC ADMINISTRATION

The article focuses on analyzing the challenges of forming civil society within the context of public administration, taking into account contemporary scholarly debates and Ukrainian legislation. It examines the conceptual and practical aspects of civil society, particularly its nature, functions, and interactions with state institutions.

To achieve this goal, an analytical method was employed, which includes the study of literary sources, legislative acts, and modern theories of civil society. The research utilized methods of comparative analysis, critical examination of scholarly positions, and synthesis.

The article presents a new perspective on the nature of civil society as an autonomous sphere of public life, formed on the principles of self-organization, self-regulation, and the free expression of individual personality. It is proposed that civil society precedes state institutions and influences their functioning through mechanisms of legal regulation and social interaction. The article emphasizes the importance of legal culture as a foundation for the formation of effective civic consciousness.

The conclusions indicate that civil society is a key factor in forming an effective system of public administration, as it ensures a balance between the state and society, provides oversight of state institutions, and promotes effective public governance through social partnership and civic participation. The effectiveness of public administration is directly linked to the level of civil society development. Civil society, as an «autonomous sphere of public life,» is essential in ensuring the resilience and effectiveness of public authority. Thus, the importance of legal culture and civic consciousness, which ensures freedom, equality, and autonomy of citizens in a democratic society, is emphasized.

Key words: *civil society, public administration, state governance, public authority, civic consciousness, participatory democracy.*